

„A MI GÖNCZYNK” GÖNCZY PÁL EGYIK ELSŐ FELKL-GLÓBUSZ MAGYARÍTÁSA

“Our Gönczy”

*One of the first Felkl globes translated into Hungarian by
Pál Gönczy*

Márton Mátyás, Ungvári Zsuzsanna*

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Térképtudományi és Geoinformatikai Intézet,
matyi@elte.hu, ungvarizs@map.elte.hu

Összefoglalás

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Térképtudományi és Geoinformatikai Intézete őrzi a prágai Felkl cég egyik első, 47,4 cm átmérőjű földgömbjének Gönczy Pál által magyarított példányát. Jelenleg Magyarországon három, időben nagyon közel kiadott változat mindösszesen négy példányát ismerjük, amelyek egymást szorosan követően, valószínűleg mind 1870-ben jelentek meg. Két változat három feldolgozott példányával hamarosan találkozhatunk a Virtuális Glóbuszok Múzeumában is (<http://vgm.elte.hu>). [Itt egy későbbi, 1890 és 1902 között megjelent kiadás is tanulmányozható (Cseri József magángyűjteménye, Budapest, VGM ID 98)]. A földgömböket őrző intézmények, illetve a 3D-s modellek VGM azonosítói a kiadás időrendjében a következők: Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár, Kalocsa, VGM ID 137; Magyar Földrajzi Múzeum, Érd, VGM ID 149; Eötvös Loránd Tudományegyetem Térképtudományi és Geoinformatikai Intézet, Budapest, VGM ID 162. A következőkben a most feldolgozás alatt álló kiadás, „a mi Gönczynk” részletes glóbusztérkép-tartalmi elemzését ismertetjük. Sor kerül a kiadás feltételezhető körülményeinek bemutatására is.

Kulcsszavak: a prágai Felkl cég, földgömbmutációk (nyelvi és feldolgozásbeli változatok), kolofonok/impresszumok, Virtuális Glóbuszok Múzeuma (VGM)

Abstract

The Institute of Cartography and Geoinformatics at Eötvös Loránd University has Hungarian versions of one of the first 47.5 cm diameter earth globes of the Felkl firm (Prague) translated by Pál Gönczy. At present, we know of only four copies of the three versions published in Hungary, which were published in close succession, probably all in 1870. Three processed copies of two versions will soon be available in the Virtual Globes Museum (<http://vgm.elte.hu>). [A later edition published between 1890 and 1902 can also be studied here (from the private collection of József Cseri, Budapest, VGM ID 98)]. The VGM identifiers of the institutions having the globes and the 3D models in the chronological order of the publishing are as follows: Library of the Kalocsa Cathedral, Kalocsa, VGM ID 137; Hungarian Geographical Museum, Érd, VGM ID 149; Institute of Cartography and Geoinformatics, Eötvös Loránd University, Budapest, VGM ID 162. A detailed analysis of the globe map content of “our Gönczy” follows, which is under processing now. The presumed circumstances of the publication will also be presented.

Keywords: Felkl firm in Prague, mutations of earth globes (in language and elaboration), colophons/impresses, Virtual Globes Museum (VGM)

1. Bevezetés

Egészen a Virtuális Glóbuszok Múzeumának (VGM, 2007–) megalapításáig (Márton M., 2007, 2011) a magyar térképtörténeti munkák – tanulmányok, könyvek – glóbuszismertető leírásai, egy-két szakcikk kivételével, nemigen foglalkoztak a földgömbtérképek részletes tartalmi elemzésével, bemutatásával. Csupán a kiadó, illetve a kiadás körülményeinek vázlatos ismertetésére, illetve a kolofonok/impreszumok felidézésére szorítkoztak (Márton–Toronyi 2021a, pp. 17–20). A Virtuális Glóbuszok Múzeumának előre meghatározott szerkezeti felépítése (Márton–Gede–Zentai 2008) azonban megkívánta, hogy az egyes glóbuszok feldolgozása során elmélyültebben foglalkozzunk az egyes föld- és éggömbök térképészeti szempontú tartalmi elemzésével is. A jelenleg több mint 160 glóbuszt bemutató múzeum létrejöttét követően igen serkentően hatott a térképtörténeti kutatások e szeletére – megszapordtak a glóbuszkészítőket, kiadókat és a termékeket tárgyaló előadások és szakcikk is (Márton 2018), valamint országos kiállítás (Márton M., Plihál K., 2010; Plihál K. et al., 2010–2011) és szakkönyv (Plihál 2016) mutatják a téma iránti érdeklődés megnövekedését. Ugyanakkor egyre több magángyűjtő, és értékes darabot őrző intézmény ajánlja föl önzetlenül feldolgozásra féltve őrzött kincseit, illetve járul hozzá az elkészített modellek és leírások közzétételéhez. Elmondhatjuk, hogy intézetünk folyamatos kutatási projektjévé nőtte ki magát ez a kezdeményezés!

2. „A mi Gönczynk”

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Térképtudományi és Geoinformatikai Intézete őrzi a prágai Felkl cég egyik első, 47,4 cm átmérőjű földgömbjének Gönczy Pál által magyarított darabját. Intézetünk elődjét, a Térképtudományi Tanszékét Irmédi-Molnár László alapította 1953-ban. Minden bizonnyal tanszékalapító első professzorunk gyűjteményéből származik ez a ritka, térképtörténeti szempontból is jelentősnek mondható példány, azaz közel 70 esztendőt töltött nálunk, létének mintegy 150 esztendejéből. Mondhatjuk tehát, hogy „a mi Gönczynk”.

2.1. A „rokonok” – azonos kolofon, különböző feldolgozású magyar nyelvű kiadások

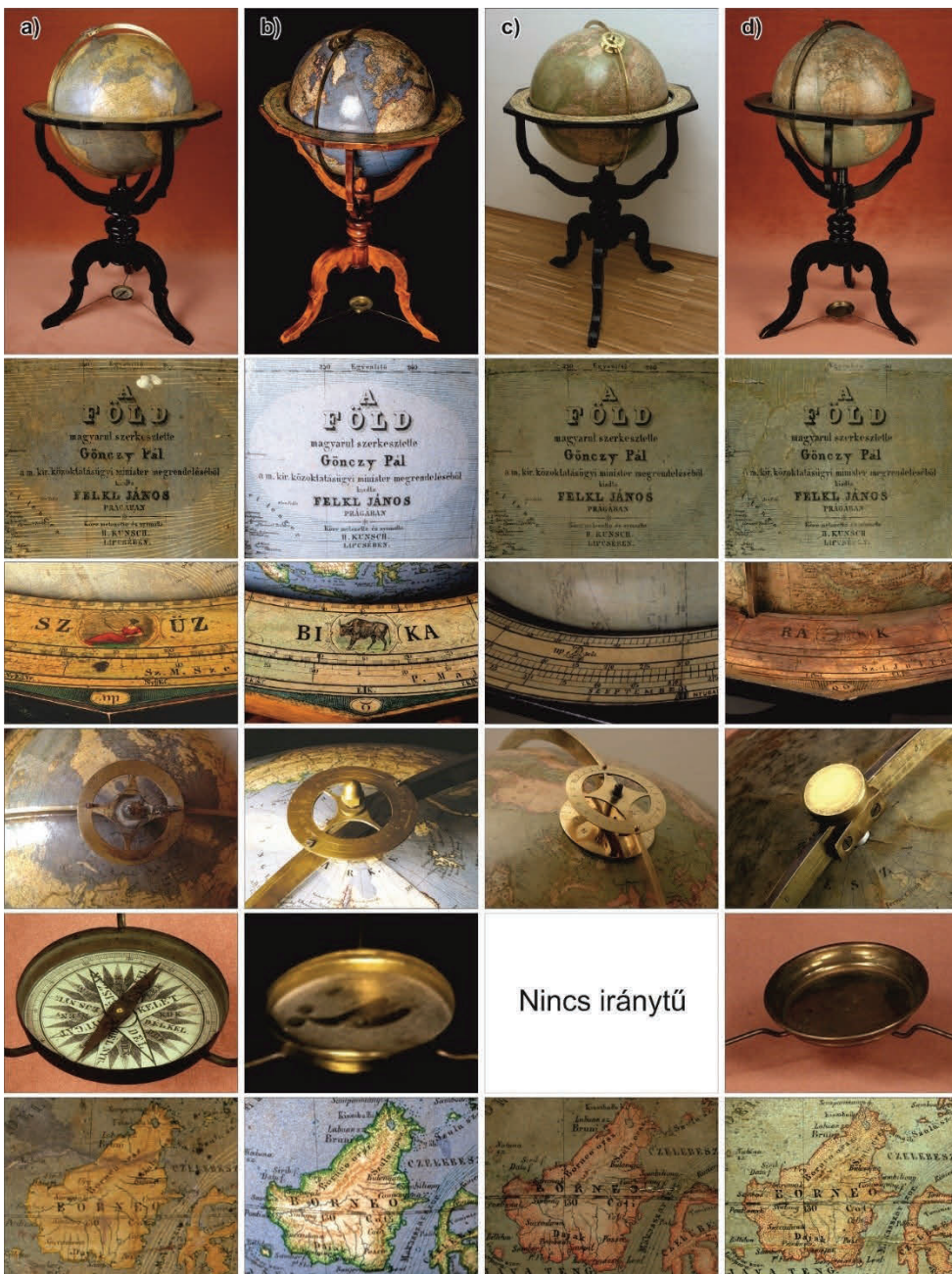
Mára bizonyossá vált, hogy csupán a kolofonok alapján nem tudhatunk különbséget tenni ugyanazon szerzők, ugyanazon kiadónál megjelent, ugyanolyan átmérőjű glóbuszai között. Plihál Katalin könyve alapján ezt már erősen valószínűsíthettük az egyes glóbuszok ismertetésének kezdő soráiból, amelyek gyakran akár háromszor is ismétlődnek: „FÖLDÜNK A LEGJÚBB FELFEDEZÉSEK NYOMÁN. MAGYARUL SZERKESZTÉ HUNFALVY JÁNOS. [M. 1: 81 000 000]. ROZTOK PRAGA, [1885 UTÁN].” (Plihál K., 2016, pp. 106–107). Ám az év folyamán (2021-ben) született tanulmányosorozat, egyfajta Gönczy-földgömbkataszter (Márton M., Toronyi B., 2021a, b, c), a korábbi feltételezést csak megerősítette, és mai tapasztalataink szerint – ahogyan azt látni is fogjuk – ma már nyugodtan kijelenthető az állítás. Az 1. ábra a „közvetlen rokonságot”, a teljesen azonos kolofonnal megjelent kiadásokat mutatja.

2.2. A kiadás feltételezett körülményei – azonos évjárat (?)

Az 1848–1849-es szabadságharc leverését követően csak a kiegyezés létrejöttével vált lehetővé ismét önálló magyar oktatási minisztérium felállítása (Lovizer, L., 2013; Fodor F., 2006 pp. 411–412). Az Andrássy-kormányban az egykori kultuszminiszter Eötvös József lett a Vallás és Közoktatási Minisztérium vezetője. Törvényjavaslatát 1868. június 23-án terjesztette a képviselő ház elé, s azt csak december 15-én szentesítette a király. Így megszületett Magyarország első népoktatási törvénye, az 1868:38. törvénycikk. A földrajz az oktatás minden szintjén kötelező tananyaggá vált. Szemléltetőeszköz-gyártásunk nem lévén ezeket külföldről kellett beszerezni. Talán nem véletlen, hogy Gönczy Pál államtitkár egyebek mellett (a Berliini Schottéra gondolunk) a már élő, Felkl céggel korábban létrejött kapcsolatot kihasználva azt a cseh műhelyt választotta beszállítónak a megnövekedett földgömbigény kielégítésére, amely már „bizonyított” 1855-ben egy magyar nyelvű glóbusz kiadásával (Márton M., Toronyi B., 2020).

Tételezzük fel, hogy Gönczy már a törvény – uralkodó általi – szentesítését követően azonnal felvette a kapcsolatot a prágai Felkl-lel, és 1869-ben elkészítette a fordítást, és rendelést is leadta (egyebek mellett a 47,4 cm átmérőjű, „a m. kir. közoktatásügyi minister megrendeléséből” született teljes felszerelésű földgömbökre is) Így azok kiadása akár már 1870 elején megtörténhetett. Meg is történt! Hiszen ma már közismert, hogy a Szinyei és az MTA Almanach Gönczy-bibliográfiáiban ez a dátum szerepel. Ugyanakkor az is biztos tény, hogy Jan Felkl 1870-ben a cégéhez akkor csatlakozó fiával, Krištof Zikmund Felkl-lel a Prága melletti Roztokba, egy nagyobb gyárépületbe telepítette át üzemét. E cég neve pedig „Jan Felkl és fia” lett. Az ebből az időből származó kiadásokon – az 1. ábrán bemutatott példányokon – azonban még Felkl és Prága szerepel.

Az ábrán a glóbuszok a kiadási sorrendet is követik, amelyet az Északi-sarkvidék ábrázolásának változásából, illetve részben a Magyar Földrajzi Múzeum földgömbjének a Lente Zsuzsanna által végzett restaurálása során feltárt – a glóbusztérkép alatt rejtőző korábbi német nyelvű változat – segítségével sikerült meghatározni. Igazi kakukktojás itt egy nagyszerű állapotban fennmaradt, a Hunterus árverésén kalapács alá került, ugyancsak Lente Zsuzsanna restaurátor művész munkáját dicsérő példány, amelynek időbeli besorolását a hirdetésre készült néhány felvétele tette lehetővé (Márton M., Toronyi B., 2021c). Ennek a Virtuális Glóbuszok Múzeuma számára történő feldolgozásáról azonban ma még csak álmodhatunk. Nem így áll a helyzet az ELTE Térképtudományi és Geoinformatikai Intézetében található földgömb esetében, amelynek feldolgozása most folyik.

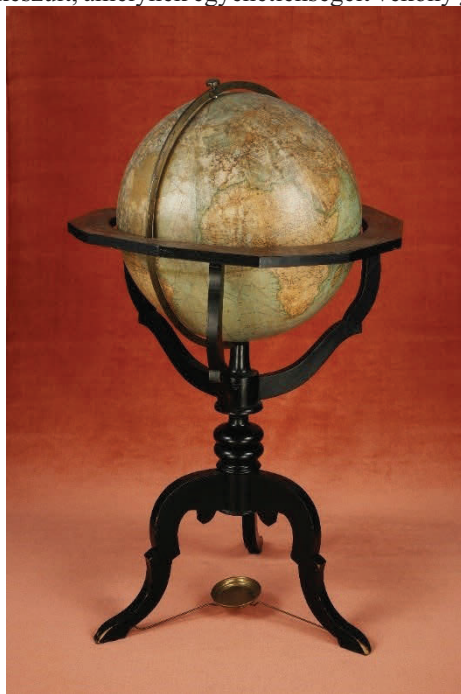
1. ábra. Az eddig megismert 47,4 cm átmérőjű Felkl–Gönzy-globuszok (1870 körül):
 a) Kalocsáról; b) a Honterus-aukcióról; c) Érdről; d) az ELTE-ről.
 (Fotók: Fischerné Grócz Zita, Lente Zsuzsanna, Nemes Zoltán és Toronyi Bence
 gömbfotó-gyűjtése)

2.3. „A mi Gönczynk” általános leírása

47,4 cm (18 bécsi hüvelyk) átmérőjű, 1:26 919 000 méretarányú domborzati-politikai földgömb. Egyenlítői kerülete: 148,87 cm.⁴

Kontinens- és országhatárbandos, lejtőcsíkozásos domborzatrajzú, 1870-ben kiadott földgömb, párhuzamos vonalfonatokkal jelölt tengeráramlás-ábrázolással, áramlásnevekkel, tengermélység-adatokkal, valamint „távíró huzal” nyomvonalakkal és kikötőtől kikötőig megírt, sorszámozott hajózási útvonalakkal, távolságmegjelöléssel. Ferrói kezdőmeridián, és innen kelet felé 360°-ig haladva 10°-onként megírt hosszúsági körök, valamint fordított állásban megrajzolt Ekliptika (!) jellemzik. A glóbusztartalom, a stílus, az egyező névrajz alapján azonos kiadású lehet a Virtuális Glóbuszok Múzeumában feldolgozott ID 137 azonsítójú földgömbbel, de – egy az 1970-es években elvégzett kevésbé szakszerű restaurálás következtében (is) állapota rosszabb (2. ábra). Kolofonja: „A | FÖLD | magyarul szerkesztette | Gönczy Pál | a m. kir. közoktatásügyi minister megrendeléséből (!) | kiadta | FELKL JÁNOS | PRÁGÁBAN | –x– | Köre metszette és nyomatta (!) | H. KUNSCH. | LIPCSÉBEN.” (3. ábra).

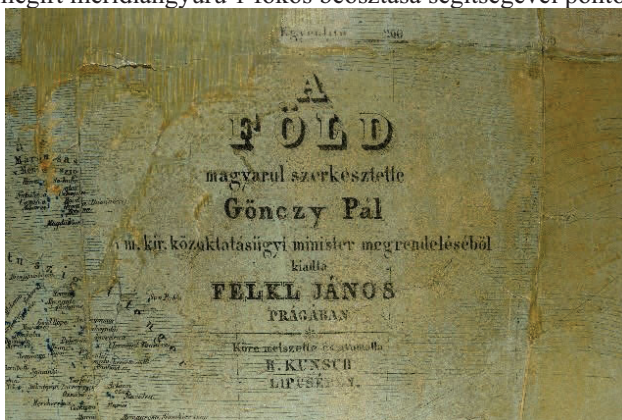
A földgömb 30°-os, papírra nyomtatott gömbszegmensek hordozógömbre kasírozásával készült. A 12 db – sarkokig nyúló – gömbszegmenst 2 db 23,5° pólustávolságú (a sarkkörökig nyúló) pólussapka egészíti ki. A hordozógömb valószínűsíthetően favázra rögzített papírmáséból készült, amelynek egyenetlenségeit vékony gipszréteggel simították.

2. ábra. „A mi Gönczynk” 2008-ban (Fotó: Nemes Zoltán)

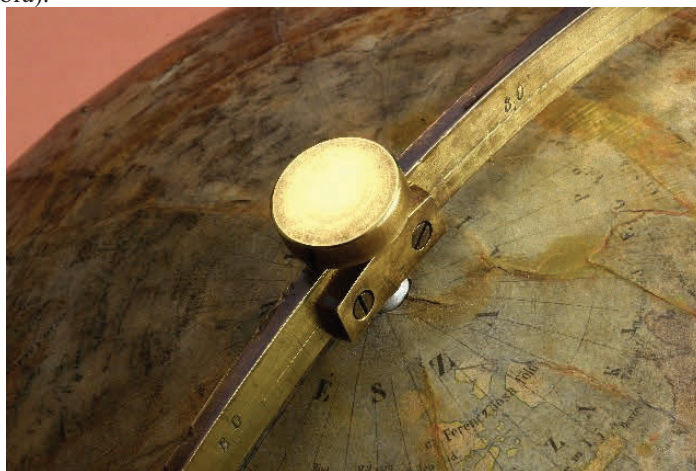
⁴ Legutóbbi munkáinkban a legfrissebb cseh szakirodalmat (Novotná, E., 2017) követve a glóbuszok alapadatait ebben a formában adjuk meg.

A sárgarézből készült teljes meridiángyűrűbe rögzített tengely körül forgatható a glóbusz, amelynek a vízszintessel (illetve a naptárkerettel vagy horizontkörrel) bezárt szöge a tízfokokonként megírt meridiángyűrű 1 fokos beosztása segítségével pontosan beállítható.

3. ábra. Glóbuszunk kolofoinja (Fotó: Nemes Zoltán)

Az Északi-sarknál az órákör helyén „díszgomb” van elhelyezve. Mivel az egykorú „rokonok” mindegyikének van óráköre, feltételezhetjük, hogy a díszgomb csak a hiányt pótolja (4. ábra).

4. ábra. Az órákört „helyettesítő” díszgomb (Fotó: Nemes Zoltán)

Az állvány feketére lakkozott fából készült, ún. III. teljes felszerelésű: naptárkeretes, teljes meridiángyűrűs, iránytűvel is ellátott állvány. A naptárkeretet három lábra illesztett három kar tartja, de az állványlábak között sárgaréz merevítőkkal kifeszített szelencében elhelyezett iránytű – amely a glóbusz pontos tájolását teszi lehetővé –, hiányzik a tartó szelencéből (5. ábra).

Magassága: 107 cm (a horizontkör/naptárkeret: 80 cm).

5. ábra. Az iránytűtartó szelence – iránytű nélkül 2008-ban (Fotó: Nemes Zoltán)

A tizenkétszögű naptárkereten a kalocsai „rokon” vizsgálata alapján feltehetően öt (fekete, vörös, sötétzöld, okker, és szürkés-kék) színnel nyomott vagy festett, tízosztatú kör-gyűrű van. Ezekhez illeszkedve a következőket találjuk: ötfokonként megírt egyfokos beosztás; az állatövek neve és színezett, igényes rajzolatú képe; az év 365 napos beosztása, havi bontásban 5 naponként megírva; a hónapok neve (a régi megnevezések kezdőbetűivel is jelölve: Sz. M. Szeptember, azaz Szent Mihály hava); valamint az égtájmegírások rövidítései találhatóak. Az egész úgy van elrendezve, hogy a tizenkétszögök csúcsaiba helyezett állatövi jelek az adott időszak közepére essenek (6. ábra).

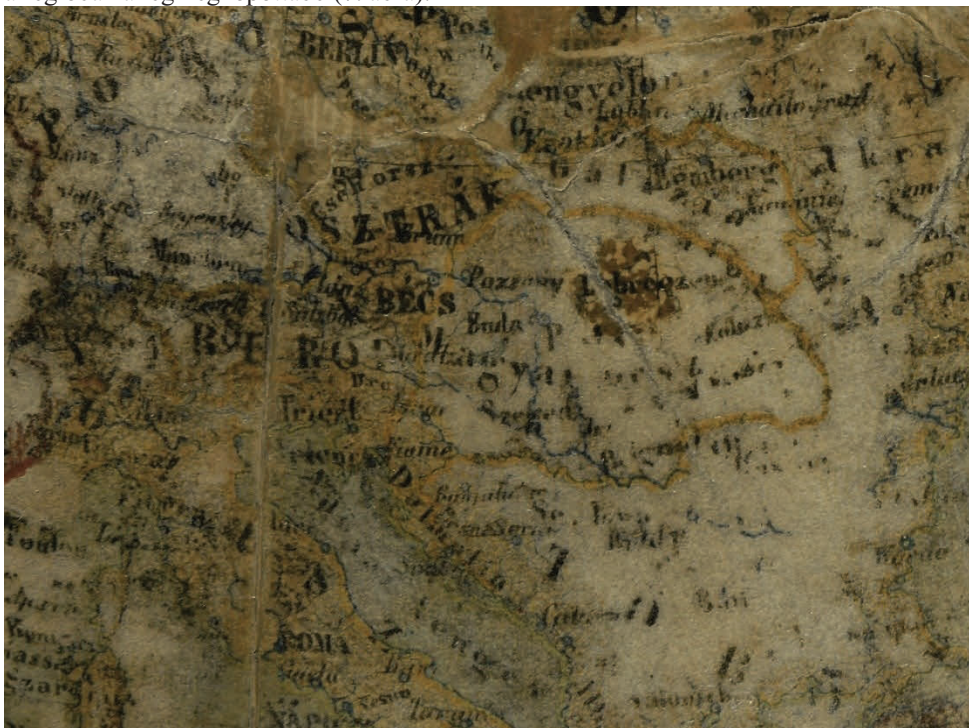

6. ábra. A művészi kivitelű, bár kissé megkopott, színét veszített naptárkeret (Fotó: Nemes Zoltán)

A virtuális glóbusz a hordozógömbre kasírozott földgömbtérkép-nyomatról készített nagyszámú és nagyfelbontású digitális fényképfelvétel felhasználásával készül. A felvételeket Nemes Zoltán készítette az összeállítást Ungvári Zsuzsanna végzi. „A mi Gönczynk” a feldolgozás után VGM ID 162 azonosítóval kerül be a Virtuális Glóbuszok Múzeumába.

2.4. A glóbusztérkép tartalmi jellemzői

Ha a magyar laikus képet akar kapni egy térkép vagy egy földgömb „jóságáról”, legelőbb Magyarország és a Kárpát-térség ábrázolását vizsgálja meg. Ez a vizsgálat a legtöbb esetben nem korlátozódik csupán a szemlélődésre, ezért van az, hogy szinte minden példány ebben a régióban a legmegkopottabb (7. ábra).

7. ábra. Az Osztrák–Magyar Monarchia szűkebb környezete Intézetünk glóbuszán (Fotó: Nemes Zoltán)

Szerencsés esetben – mint most is – több, azonos kiadású példány is elérhető, ami az elemzést és az értékelést eredményesebbé teszi. Mivel „a mi Gönczynk” közeli „rokonai” bár rajzi tartalmi és ábrázolásbeli különbségeket mutatnak, ugyanazt a névanyagot tartalmazzák (8. ábra), könnyen megállapítható, hogy a névrajz az iskolai használatnak megfelelően magyaros írásmódot követ, és széles körben használ magyar exonimákat is.

8. ábra. Ugyanaz a terület a kalocsai (balra) és az érdi földgömbön (jobbra) (Fotó: Nemes Zoltán)

A továbbiakban az egyes térképelemeken végigmenve kiegészítjük glóbuszunk általános leírását.

- A vetület: valószínűsíthetően meridiánokban és Egyenlítőben hossztartó hengervetület („négyzetes hengervetület”) transzverzális elhelyezésű változata a 30°-os gömbszegmensek, illetve Postel-féle meridiánban hossztartó síkvetület a 23,5°-os pólustávolságú pólussapkák elkészítéséhez.
- Ferrói kezdőmeridián.
- A 10°-os beosztású, a térítők és sarkkörök ábrázolásával kiegészített, a sarkokig terjedő fohálózat 12 db 30°-os gömbszegmensre osztott, és 2 pólussapkával egészül ki, amelyek pólustávolsága 23,5°, azaz a sarkkörökig nyúlnak. Az Egyenlítő és a 0°-os (kezdő-) meridián, valamint az Eklíptika (az égi egyenlítő) kiemelt, ún. létrás ábrázolású, a térítők és a sarkkörök szaggatott vonallal ábrázoltak.
- A kontinensek és a jelentősebb szigetek partvonalán túl a vízrajz a nagyobb folyókat és ezek főbb mellékfolyóit, valamint a legjelentősebb tavakat (mélységábrázolás nélkül) tartalmazza.
- A szárazföldi területeken világos okker felületi színezés és barna lejtőcsikozásos domborzatábrázolás található.
- Az országhatárok pontsorrall és/vagy mellette húzódó színes határbanddall jelöltek.
- A településábrázolás kategorizált (kétféle jelet: karika ponttal a közepén és üres karika, valamint várat: csillag, közepén üres körrel, különböztet meg). A megírásban is három kategória szerepel: álló félkövér verzál (csupa nagybetűs) írás, pl.: BERLIN, VARSÓ, BÉCS; álló félkövér kurrens (nagy kezdőbetűs) írás, pl.: Pest, Debrecen, Szeged; dőlt normál írás, pl.: Widdin és Temesvár (az utóbbi várjellel).
- A névrajz az oktatási célnak megfelelően magyar. A már említett település-megírásokon túl a névrajzi elemek között szerepel az országok, a tagállamok, a legfontosabb szigetek, földfokok, a legjelentősebb hegységek neve, valamint vízfolyások, tavak és az óceánok, tengerek, jelentősebb tengeröblök, tengerszorosok nevei, illetve a tengeráramlások és a hajózási útvonalak megírásai, távolságadatokkal. Az Egyenlítő, a térítők, a sarkkörök és a sarkok megnevezése is megtalálható. A foksámok közül a hosszúsági értékek (10°-onként 0°-tól 360°-ig számozva!) az Egyenlítőn, a szélességi értékek a kezdőmeridiánon vannak megírva. A névrajzi elemek között nem szerepelnek a kontinensnevek.

- A tengerek területe élénk középkek színű, amelyen vékony fekete vonalkötegek mutatják a tengeráramlásokat, az irány (nyíl) és sebesség megadásával! Vízmélység-adatok feltüntetése is jellemző.
- A nyomási színek száma nyolc: fekete, okker, barna, középkek, téglavörös, vörös (narancsba hajló), sárga és zöld.
- Fekete: a fokhálózat, a partvonal, a vízrajz és a tengerhajózási útvonalak, valamint az összes névrajzi elem, ide értve a kolofont is.
- Okker: szárazföldi területek (alapszín).
- Barna: csíkozásos domborzatábrázolás.
- Középkek: vízfelületek (tenger, tavak), határbandok.
- Téglavörös: (kontinens)határbandok
- Vörös (narancsba hajló): (kontinens)határbandok.
- Sárga: határbandok.
- Zöld: (kontinens)határbandok.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton mondunk köszönetet a Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár vezetőjének, Fischerné Grócz Zitának; az érdi Magyar Földrajzi Múzeumban dr. Kubassek János igazgatónak és Puskás Katalin gyűjteménykezelő restaurátornak; valamint Lente Zsuzsanna restaurátor művésznek önzetlen és pótolhatatlan segítségükért. Külön köszönet jár dr. Toronyi Bencének, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Építőmérnöki Kar, Általános és Felsőgeodéziai Tanszék adjunktusának, valamint Nemes Zoltánnak, az Eötvös Loránd Tudományegyetem, Informatikai Kar, Térképtudományi és Geoinformatikai Intézet fotósának, térképtárosának készséges közreműködésükért.

Irodalomjegyzék

- FODOR F., 2006. A magyar földrajztudomány története. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest, 820 p.
- LOVIZER L., 2013. A prágai Felkl cég glóbuszai a 19. századi magyar földrajzoktatásban. Geodézia és Kartográfia, 65. évf., 3–4. szám, pp.: 18–21
- MÁRTON M., 2007. Föld- (és ég-) gömbök 3D-s előállítása (Virtuális Földgömbök Múzeuma és digitális virtuális restaurálás). Kutatási terv az OTKA-pályázathoz. Kézirat. ELTE Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék, Budapest
- MÁRTON M., GEDE M., ZENTAI L., 2008. Föld- (és ég-) gömbök 3D-s előállítása (Virtuális Földgömbök Múzeuma és digitális virtuális restaurálás). Geodézia és Kartográfia, 60. évf., 1–2. szám, pp.: 36–42, URI: <http://hdl.handle.net/10831/54679>
- MÁRTON M., PLIHÁL K., 2010. Magyar föld- és éggömbök. Két évszázad éggömbjei az Országos Széchényi Könyvtár kiállításán. Geodézia és Kartográfia, 62. évf., 9. szám, pp.: 13–24
- MÁRTON M., 2011. Szakmai záróbeszámoló a Föld- (és ég-) gömbök 3D-s előállítása (Virtuális Földgömbök Múzeuma és digitális virtuális restaurálás) című kutatási témáról (K 72 104). http://real.mtak.hu/12181/1/72104_ZJ1.pdf
- MÁRTON M., 2018. A Virtuális Glóbuszok Múzeuma és szerepe a hazai glóbusztörténet kutatásában. Az első tíz esztendő. Geodézia és Kartográfia, 70. évf., 1. szám, pp.: 10–18
- MÁRTON M., TORONYI B., 2020. Az első magyar nyelvű Felkl-glóbusz 1855-ben és megalkotói. Geodézia és Kartográfia, 72. évf., 4. szám, pp.: 20–28, DOI: [10.30921/GK.72.2020.4.3](https://doi.org/10.30921/GK.72.2020.4.3)

- MÁRTON M., TORONYI B., 2021a. Gönczy Pál hazánkban 2016-ig megismert földgömbjei. *Geodézia és Kartográfia*, 73. évf., 4. szám, pp.: 17–24, DOI: [10.30921/GK.73.2021.4.1](https://doi.org/10.30921/GK.73.2021.4.1)
- MÁRTON M., TORONYI B., 2021b. „Új” Gönczy-glóbuszok Prágából és a Prága melletti Roztokból. *Geodézia és Kartográfia*, 73. évf., 5. szám, pp.: 12–22, DOI: [10.30921/GK.73.2021.5.2](https://doi.org/10.30921/GK.73.2021.5.2)
- MÁRTON M., TORONYI B., 2021c. „Új” Schotte–Gönczy-glóbuszok, valamint aukciókon vagy hirdetésekben felbukkant Gönczy Pál szerkesztette földgömbök. *Geodézia és Kartográfia*, 73. évf., 6. szám, in print
- MTA ALM., 1892. Magyar Tud. Akadémiai Almanach Polgári és Csillagászati Naptárral MDCCCXCII-re. Kiadja a Magyar Tud. Akadémia, Budapest, 1892, 216 p. A tagok munkálatai: Gönczy Pál pp. 136–138
- NOVOTNÁ, E., 2017. Jan Felkl & syn továrna na glóby / Jan Felkl & Son a Globe-Making Factory. Univerzita Karlova, Přírodovědecká Fakulta, Praha, p. 184
- PLIHÁL K. et al., 2010–2011. Nyomatott magyar föld- és éggömbök a kezdetektől napjainkig. Kiállítás, Országos Széchényi Könyvtár, Budavári Palota, Budapest
- PLIHÁL K., 2016. Nyomatott magyar föld- és éggömbök 1840–1990. *Zrínyi Kiadó, Budapest*, 232 p.
- SZINNYEI J., 1894. Magyar írók élete és munkái, 3. kötet. Hornyánszky Viktor, Budapest, p. 1582. Gönczy Pál pp. 1360–1367
- VGM, 2007–. Virtuális Glóbuszok Múzeuma. ELTE Térképtudományi és Geoinformatikai Intézet, Budapest. <http://terkeptar.elte.hu/vgm> vagy <http://vgm.elte.hu> (Utolsó elérés: 2021. november 01.)